

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น
อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

**The Participation of the Public in the Conservation of Forest Resources in
the area of Wang NokAen sub-district Wang Thong
District Phitsanulok Province**

ศุภวิชญ์ จิราพงษ์ และ ธนัสถา โรจนตรากุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Supavich Jirapong and Tanastha Rojanatrakul

Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail : SupawitM18@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ จากการแจกแบบสอบถามกับประชาชน จำนวน 400 คน ที่ได้จากสูตรของยามาเน (Yamane) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ด้วยการคัดเลือกตัวแปรอิสระแบบ Enter Method และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) แนวทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4 แนวทางด้วยกัน ดังนี้ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน 2) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนทราบ 3) ประสานงานหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและประสานการดำเนินงาน 4) มีรูปแบบวิธีการการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ชัดเจน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน; การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้; ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น

* วันที่รับบทความ: 16 มีนาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ: 13 พฤษภาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 18 พฤษภาคม 2565

Received: March 16, 2022; Revised: May 13, 2022; Accepted: May 18, 2022

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study the level of the public participation in the forest resources conservation, 2) to study the factors affecting the public participation in the forest resources conservation, and 3) to study the guidelines for the promotion of the public participation in the forest resources conservation This research applied the Mixed Methods Research with the Quantitative Research by collecting the questionnaires with 400 people from the calculation formula of Taro Yamane and the Qualitative Research by the in-depth interviews from 7 informants. The statistics used frequency, percentage, mean, standard deviation, Multiple Regression Analysis (Enter Method). The data analysis used the analysis induction.

Results of the Research 1. Overall, the level of the public participation in the forest resources conservation was at the high level. 2. The factors in the potential of the community affecting the public participation in the forest resources conservation found that the social and community factor affected the public participation in the forest resources conservation at 0.05 of statistical significance. Moreover, the factor in the promotion and support of the organization affected the public participation in the forest resources conservation at 0.01. 3. The guidelines for the promotion of the public participation in the forest resources conservation had 4 guidelines 1) strengthening the leaders of the communities, 2) having the public relations in the information and activities to the people, 3) coordinating the public sector to plan and coordinating, and 4) providing the methods of operation in the forest resources conservation.

Keywords : Public Participation; Conservation of Forest Resources; Wang Nok Aen Sub-District

บทนำ

“ป่าไม้” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายลงไปมาก ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ เมื่อป่าไม้ถูกทำลายจะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้วพื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุมเมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนั้นเมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน และที่ลุ่มในฤดูน้ำหลากพอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธารทำให้แม่น้ำมีน้ำน้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดแคลนน้ำในการชลประทานทำให้ทำนาไม่ได้ผลขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อความคงอยู่ของประเทศ เพราะป่าไม้มีอิทธิพลต่อการเพาะปลูก เนื่องจากป่าไม้จะมีความสัมพันธ์กับน้ำ และสภาพอากาศ ถ้าเกิดบริเวณใดมีป่าไม้มากบริเวณนั้นก็จะมีความชุ่มชื้นในพื้นที่นั้นมาก เพราะจะทำต้นไม้จะคายความชื้นออกมาทำให้สภาพอากาศเย็นและเกิดฝนตก ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นแหล่งน้ำลำธาร แต่ถ้าป่าไม้ถูกทำลายไปมากก็จะทำให้สภาพอากาศแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาลแหล่งน้ำตามธรรมชาติก็จะแห้งแล้งและหมดไป ดังนั้นป่าไม้จึงอำนวยประโยชน์ให้แก่

มนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงป่าไม้ เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ โดยทางอ้อมป่าไม้ช่วยรักษา สภาพแวดล้อม เช่น ทำให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร การที่ในประเทศของเรามีป่าไม้ที่สมบูรณ์ จะช่วยให้ประเทศของเรามีพื้นที่สีเขียวที่เพิ่มมากขึ้นและยังช่วยให้ลดสภาวะโลกร้อนได้อีกด้วยในส่วนของ สัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าก็จะมีแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็จะสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้นอีก ด้วย (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 13, 2561 : 3)

ปัญหาพื้นที่ป่าไม้มีสภาพเสื่อมโทรม และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญหลาย ประการ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า การบุกรุก ทำลายป่า เพื่อต้องการที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และการใช้ที่ดิน เพื่อดำเนินโครงการ ของรัฐบาล เช่น การจัดนิคมสร้างตนเอง การชลประทาน การไฟฟ้าพลังน้ำ การก่อสร้างทาง กิจกรรมรักษา ความมั่นคงของชาติ เป็นต้น การที่พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศลดลงอย่างมาก ได้ส่งผลกระทบต่อควบคุมระบบ นิเวศโดยส่วนรวมอย่างจริงจัง เช่น กรณีเกิดวาตภัย และอุทกภัยครั้งร้ายแรง ในพื้นที่ภาคใต้ ปัญหาความแห้ง แล้งในภาคต่างๆ ของประเทศ และปัญหาน้ำท่วม ในฤดูฝนอย่างรุนแรง ซึ่งปัญหายุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวได้มี แนวโน้มของการเกิดขึ้น อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลิตผลทางการเกษตร ชีวิต และทรัพย์สิน นอกจากนี้ ยังเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น การสูญเสียหน้าดิน ทำให้สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปัญหา การตกตะกอน ปัญหาการตื้นเขินของแหล่งน้ำ และปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน เป็นต้น (สำนักงาน สิ่งแวดล้อมภาคที่ 13, 2561 : 2)

ในเขตพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น เป็นพื้นที่ราบสูงและภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติจึง ทำให้พื้นที่อำเภอวังทองนั้นเหมาะแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำไร่ ทำสวน แต่ก็มักจะประสบ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วยปัญหาเรื่องภัยแล้ง ปัญหาอุทกภัย และปัญหาป่าไม้ ถูกทำลาย อีกทั้งยังมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวของชุมชน ทั้งในด้านการท่องเที่ยว ด้านเกษตรกรรม ส่งผลให้การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้นั้นมีเพิ่มมากขึ้นทำให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล ก่อให้เกิดสภาวะ ภัยพิบัติต่าง ๆ ขึ้น การที่จะแก้ไขปัญหานี้ ในส่วนของพื้นที่ป่าไม้ในตำบลวังนกแอ่น ในการดูแลพื้นที่ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่นที่มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนพี่น้องประชาชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น เข้าร่วมพูดคุย ในการลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ทำลายป่า เพื่อปรับ ทศนคติให้ประชาชนมีความรู้ เห็นความสำคัญของป่าไม้เกิดความรักและความหวงแหนป่าไม้ นอกจากนี้ ยังให้ พี่น้องประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพิทักษ์พื้นที่ป่า ด้วยจิตอาสา พร้อมทั้งเป็นเครือข่ายด้านความมั่นคงอีกด้วย (องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น, 2563 : 4)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้ทราบถึงระดับของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนและปัจจัยที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น

เพื่อนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และให้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้ทำการศึกษาขึ้น อีกทั้งยังให้ประชาชนได้รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ของตนเองเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ และจัดกิจกรรมสร้างความร่วมมือให้กับคนในชุมชนร่วมกันปลูกต้นไม้ทดแทนขึ้นมาใหม่เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ดูสวยงามและมีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด และทำให้พื้นที่ในตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีวิธีการดำเนินดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 16,492 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) แบบสอบถาม ประกอบด้วย **ตอนที่ 1** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) **ตอนที่ 2** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ **ตอนที่ 3** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และ **ตอนที่ 4** ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2) แบบสัมภาษณ์ คือ สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์ ซึ่งมีข้อความเกี่ยวแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ คือ ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และทฤษฎี กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดำเนินการสร้างและปรับแบบสอบถาม นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ = 0.872

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบสอบถาม

- 1) ขอนหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยต่อนายกองคการบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น เพื่อขอเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่
- 2) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปสำรวจกับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 400 คนชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

3.2 แบบสัมภาษณ์

- 1) ขอนหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์
- 2) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้
- 3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์
- 4) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

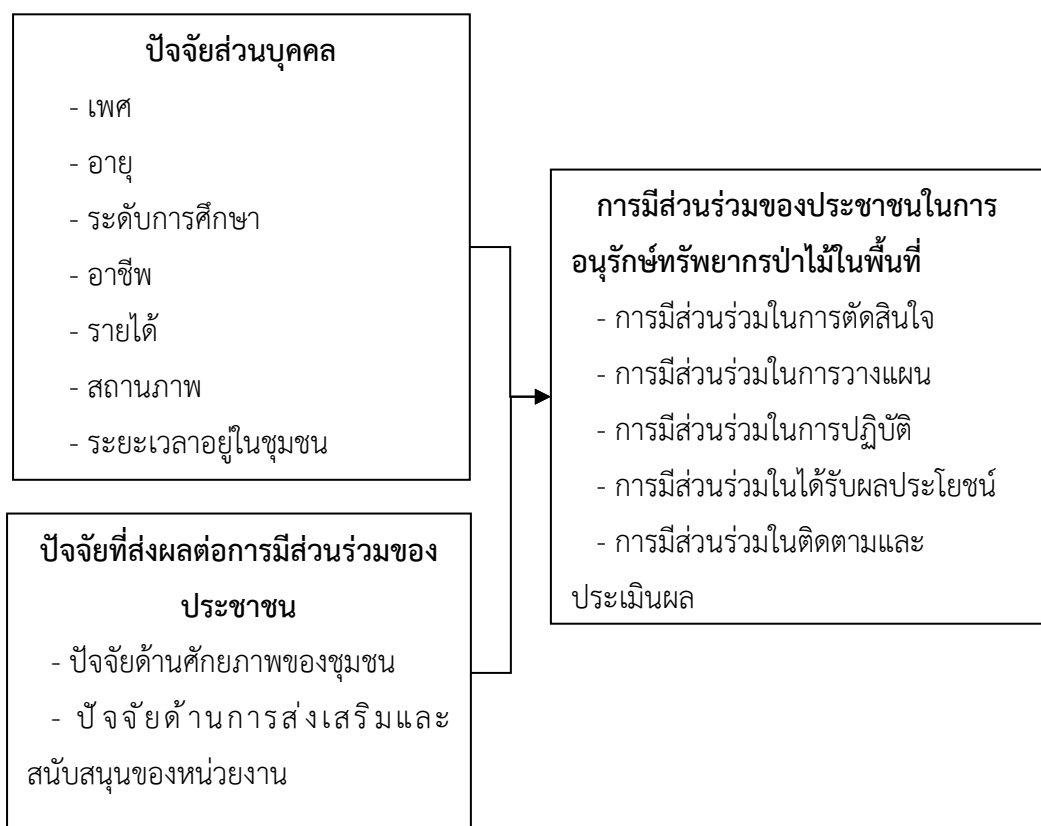
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าร้อยละ (%), ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยการคัดเลือกตัวแปรอิสระแบบ Enter Method

3. ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากภาคสนามเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โดยการสร้างข้อสรุป (Analysis Induction)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยภาพรวม

ลำดับ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.79	0.680	มาก
2	การมีส่วนร่วมในการวางแผน	3.83	0.618	มาก
3	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.76	0.593	มาก
4	การมีส่วนร่วมในได้รับผลประโยชน์	3.72	0.665	มาก
5	การมีส่วนร่วมในติดตาม และประเมินผล	3.83	0.650	มาก
ภาพรวม		3.78	0.364	มาก

จากตาราง 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.364) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในได้รับผลประโยชน์ ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยภาพรวม

ลำดับ	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชน	3.86	0.788	มาก
2	ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงาน	3.80	0.620	มาก
ภาพรวม		3.83	0.584	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.584) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชน รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตัวพยากรณ์	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชน	-0.052	0.022	-0.112	-2.314*	0.021
ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงาน	0.279	0.028	0.476	9.868**	0.000
ค่าคงที่	2.919	.112		26.160**	0.000
R = .447 R ² = .200 SEE = .326					
F = 49.671** Sig = .000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.447 และสามารถพยากรณ์ได้ว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก (R²) ร้อยละ 20.0 และมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ 0.326 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Beta) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่นำมาใช้ในการพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงาน (Beta = 9.868) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชน (Beta = -2.314) แต่อยู่ในเชิงลบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน สรุปแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็น 4 แนวทาง คือ

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเน้นผู้นำชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวทางการที่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จ อันเนื่องมาจากบทบาทของผู้นำชุมชน มีโอกาสติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐทำให้รับรู้ข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐ และควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในด้านการจัดทำแผนงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องน่าจะเป็นการขยายผลไปสู่กลุ่มประชาชนในท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

2. เน้นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนทราบ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ประชาชนทราบ เป็นแนวทางในการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่มีความสำคัญ เนื่องจากการเปิดโอกาสในการรับรู้ข่าวสาร ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์แก่ประชาชนจะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักและเกิดจิตสำนึกที่จะหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น

3. เน้นการประสานงานหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและประสานการดำเนินงานสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นด้วยว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินงานร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านเดียวอาจไม่ได้ประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้นหากจะสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือแม้แต่องค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่นเอง ควรเข้ามาให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดจิตสำนึก แก่ประชาชนทุกระดับ เพื่อให้เกิดความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

4. กำหนดรูปแบบวิธีการการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ชัดเจน โดยกำหนดแนวการจัดการเพื่อใช้เป็นแนวในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จึงเห็นควรให้มีการสนับสนุนเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักที่จะรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และรวมถึงสามารถติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรูปแบบการดำเนินกิจกรรมนั้นควรเป็นความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่มากกว่าที่หน่วยงานรัฐจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยการดำเนินกิจกรรม ดังนี้ 1) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ 2) การสนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้นในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในได้รับผลประโยชน์ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาวิธีการปรับปรุงเพื่อรักษาพื้นที่ป่าไม้และรอบบริเวณพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ สุดเฉลี่ยว , สันต์เกตุ ประณีต และ ปัสสี ประสมสินธ์ (2557 : 3) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงระแนงอำเภอยางตลาดและอำเภอยะผิงจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลจากการศึกษาพบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชายมีอายุ 51-60 ปีมีการศึกษาระดับประถมศึกษาต่ำกว่าระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 38 ปีมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพรองขนาดที่ดินที่ถือครองเฉลี่ย 13.69 ไร่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คนการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลางมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับมากประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 คะแนนสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงระแนงได้แก่อายุระดับการศึกษาอาชีพรองขนาดพื้นที่ถือครองจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนแรงงานในครัวเรือนระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานการเป็นสมาชิกเครือข่ายการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการได้รับประโยชน์จากป่าไม้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านสังคม ชุมชน รองลงมา คือ ปัจจัยด้านหน่วยงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญศิษฐ์ พงษ์เถื่อนไย (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษากรณีบ้านพุน้ำร้อนหมู่ที่ 12 ตำบลบ้านเก่าอำเภอเมืองกาญจนบุรีจังหวัดกาญจนบุรีผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเจตคติมีความสัมพันธ์กับป่าชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยโดยความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยต่ำที่สุดและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ปัจจัยด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับป่าชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากจำนวน 2 ข้อได้แก่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากรองลงมาการมีส่วนร่วมในด้านการช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าไม้ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 2 ข้อได้แก่การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผลการทดสอบสมมติฐานแล้วพบว่า ปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.447 และสามารถพยากรณ์ได้ว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก (R^2) ร้อยละ 20.0 และมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ 0.326 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ($Beta$) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่นำมาใช้ในการพยากรณ์ พบว่าปัจจัยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านหน่วยงาน ($Beta = 9.868$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านสังคมชุมชน ($Beta = -2.314$) แต่อยู่ในเชิงลบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำรวย สุดเฉลียว , สันต์เกตุ ประณีต และ ปัสสี ประสมสินธ์ (2557 : 3) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงระแนงอำเภอยางตลาดและอำเภอยะมิงค์จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลจากการศึกษาพบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชายมีอายุ 51-60 ปีมีการศึกษาระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่าระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 38 ปีมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพรองขนาดที่ดินที่ถือครองเฉลี่ย 13.69 ไร่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คนการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลางมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับมากประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 คะแนนสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงระแนงได้แก่อายุระดับการศึกษาอาชีพรองขนาดพื้นที่ถือครองจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนแรงงานในครัวเรือนระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานการเป็นสมาชิกเครือข่ายการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการได้รับประโยชน์จากป่าไม้

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มี 4 แนวทางด้วยกัน ดังนี้ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน 2) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนทราบ 3) การประสานงานหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและประสานการดำเนินงาน 4) มีรูปแบบวิธีการการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรเข้าไปเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชน และควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในด้านการจัดทำแผนงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่
2. หน่วยงานภาครัฐควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนทราบ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. หน่วยงานภาครัฐควรร่วมกันวางแผนและประสานการดำเนินงานสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อการนำแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอดงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
2. ควรศึกษาความต้องการของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอดงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
3. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอดงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- ชาญศิษฐ์ พงษ์เถื่อนไย. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษากรณีบ้านขุนน้ำร้อนหมูที่ 12 ตำบลบ้านเก่าอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- วิภาวรรณ มะลิวรรณ, อภิชาติ ใจอารีย์ และ ประสงค์ ต้นพิชัย. (2560). แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ้ง ตำบลเขาขลุ้ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (2537). ปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2564. แหล่งที่มา : <https://www.Saranukromthai.or.th/b/book/book.php?book=21&chap=8&page=t21-8-infodetail03.html>.
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 13 (ชลบุรี). (2561). ทรัพยากรป่าไม้. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2564. แหล่งที่มา : <http://www.mnre.go.th/reo13/th/news/detail/9367>.

- สำรวย สุตเฉลียว, สันต์ เกตุปราณีต และปัสสี ประสมสินธ์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่สงวนแห่งชาติป่าดงระแนง อำเภอยางตลาด และอำเภอยัญเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวนศาสตร์*. 33 (1), 47-56.
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น. (2563). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2565)*. เพชรบูรณ์: องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น.